

ZPRÁVY

ČESKÉ SPOLEČNOSTI RUKOPISNÉ

5

Řada: VIII

ISSN 1213-9033

Prosinec 2019

Obsah

Články

Junek D.: <i>Rukopis královédvorský a jeho ohlas v maloskalském panteonu roku 1827</i>	97
Ampère J.-J.: <i>Čechy. Národní poesie</i>	104
Mentzlová D.: <i>Rozhlasové pořady o RKZ</i>	108
Urban J.: <i>František Mareš jubilejní</i>	118
Daneš Z.F.: <i>Je Jan Vlasák autorem RKZ a ostatních sporných rukopisů?</i>	121
Šolc R.: <i>Rukopisy v Ottově a Riegrově naučných slovnících</i>	124
Recenze	127
Členské zprávy	129

Rukopis královédvorský a jeho ohlas v maloskalském panteonu roku 1827

DAVID JUNEK

V letech 1803–1832 vybuodoval Franz Zacharias von Römisch skalní panteon a přírodní park na svém panství Malá Skála u Turnova. Dobově oblíbený anglický park obohacený o vycházky k Jizeře, do pískovcových skal a do zříceniny skalního hradu Vranov, byl doplněn šedesáti dvěma pomníky, mohylami a jeskyněmi a dvěma sty dvaceti nápisy připomínajícími na čtyři sta významných osobností historie i současnosti. Je plně prodchnut nastupujícím romantismem a významnou pozornost věnuje vlasti – české zemi.

Roku 1828 vyšla třistastránková kniha Franze Ferdinanda Effenbergera *Felsen-Pantheon und Natur-Park auf der Herrschaft Kleinskal in Böhmen*. Podrobně popisovala trasu, jednotlivé nápisy i osobnosti, o kterých se pojednávalo.

Nápisy v panteonu i Effenbergerův průvodce jsou německojazyčné. Franz Zacharias Römisch byl významnou postavu zemského vlastenectví představující spolužití Čechů a Němců v Čechách v první polovině 19. století. Výstižně je, že v ohlasu na Rukopis královédvorský vztyčil Römisch mohyly a Effenberger napsal: „*Beneš porazil cizí nájezdníky; Beneš zachránil svou vlast.*“ Šlo o vpád Sasů roku 1203. Römisch se cítil být Čechem – byť jeho předci mohli přijít do pohraničí ze Saska. Na druhou stranu je výrazné zapojení do německé pospolitosti – jeskyně z roku 1809 připomínající 1800 let od bitvy u Teutoburgu, protinapoleonský „Památník spolku národů a boje za osvobození Německa a Evropy 1813–1815“ a další. To byl v druhé polovině 19. století důvod nezájmu českých vlastenců o tento panteon.

Roku 1824 je doložena návštěva Václava Aloise Svobody v Malé Skále a zde by bylo možno hledat Römischovy informační zdroje o RK. Z areálu připomeňme následující pomníky¹⁾.

Mohyly Beneše a Záboje

Na Vranovsko-frýdštejském hřebenu (dnes bokem červené turistické značky v nejvyšší poloze trasy). Effenberger popisuje zasvěcení prostoru slavnostním tónem:

¹⁾ Kurzívou uvedený text je převzat z českého překladu Effenbergerova spisu od Vratislava J. Slezáka (Effenberger, F.F.: *Skalní Pantheon a přírodní park na panství Malá Skála v Čechách*. Praha, Argo 2015).

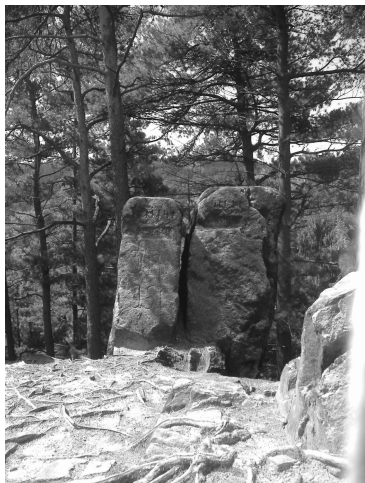

Frontispis z knihy Effenberger F. F.: *Felsen-Pantheon und Natur-Park auf der Herrschaft Kleinskal in Böhmen*. Leitmeritz, C. W. Medau 1828.

Na prostorné, sluncem zalité plošině, se mlčky vážně zvedají dva impozantní pomníky porostlé mechem a ověšené úponky. U obou zvou kamenné lavice k rozjímání. Za nimi se v přiměřené vzdálenosti nacházejí bratrsky vedle sebe vztyčené dva pamětní kameny ve stínu vážné jedle. Celé místo vystupuje ze slavnostní nádhery údolí. Divákova duše se zde vysoko povznáší; jsouc blíže nebi, má čistší a nebeštější pocity; její vůle je svobodnější, ušlechtilější, ochotnější ke každému chvályhodnému rozhodnutí. Tak příroda tiše a s požehnáním posvěcuje poutníka, který na tomto vznešeném místě prodlévá se srdcem otevřeným pro její zušlechťující účinky. Povždy v souladu s ní a jako její kněz zasvětil tvůrce Pantheonu toto místo a jeho pomníky památce dvou nesmrtelných synů své vlasti. Na skále jsou uchovávána jejich jména, důstojný nápis zní:

BENESCH a SABOI

Po celá staletí ukrýval závistivý osud jejich nesmrtelnost v temném hrobě; ona však ve staročeských hrdinských zpěvech objevených ve Dvoře Králové se opět a slavně vynořila na denní světlo. Česká Ilias si Beneše a Záboje vysoko cení. Mocnými činy nikoli nepodobni Homérovým hrdinům se oba zvěčnili skutky šlechtetnějšími a pamětihodnějšími než oni. Jejich hněv neobrátil žádnou Troju v suť a popel; žádný národ neobětováli žízni po pomstě.

Stéla Beneše a Zábaje z maloskalského pantheonu a zvýrazněné přepisy runových nápisů „BYNYSH“ a „SABOE“.

Pěvec a hrdina Zábaj vyzbrojoval svůj lid proti vojsku nájezdníků slovy svých rtů a nepřátele vyhladil silou svých paží. Nikoli nesvatá pomsta, nikoli dobytelská žádostivost, nikoli lesk zakrvaveného vavřínu byly jeho zbraněmi; hrdinský meč mu do ruky vtiskl neukonejšitelný zármutek nad vlastí zbídačenou jejím ponížením. To o něm zpívá dávná píseň:

*S črna lesa vystupuje skála, na skálu vystúpi silný Zábaj
... z srdce najnižšie je pohrúžena v hoři.*

Stejně ušlechtilé smýšlení žilo v Benešovi, synu Heřmanovu. Pohana vlasti, útlak, kterému její obyvatele podrobil hrabivý cizinec, v něm probudily hrdinu. Poutniče, vidíš lem kopců, nad nimiž ční statná tvrz Hrubá Skála? Tam porazil Beneš cizí nájezdníky; tato údolí, tyto skály slyšely jásoť bitvy nesoucí vysvobození; tam Beneš zachránil svou vlast! Plna radosti z vítězství, hrdá na čin svého hrdiny, volá a vypráví dávná píseň:

*Netužte, kmetie, netužte!
... Beneš, Beneš v předu jede!*

Jak povzbudivě zní ten slavnostní zpěv, nadšeně chválicí ryzí velikost, z šerosvitu dávných dnů až k nám! Jak jsou tyto hroby krásné! Žádná bolest z pomijivosti a ze zkázy toho, co je opravdu hodno naší lásky, zde návštěvníka nesráží do hrůzy ze smrti! Nesmrtelná sláva a nepomijející požehnání se na mladistvých perutích vznášá nad pomníky připomínajícími ty někdejší šlechtné postavy!

Hroby hrdinů jsou nejnovějším výtvozem zaníceného vlastence, jehož vroucí láska k otčině budou i pozdním pokolením dosvědčovat síň hrdinů a další památníky začleněné do Pantheonu. Až vzrostou čerstvě okolní porosty a jejich oživující kouzlo vystřídá nynější nedostatky a holost, bude se toto místo důstojně řadit k ostatním.

Pomník Beneše a Záboje tvoří dvě sypané mohyly se skalním jádrem a dvě stély. Datace vzniku je krátce před rokem 1828, snad 1827. Samotné runové nápisy vznikly po roce 1828, ale před rokem 1832. Dochované vyzděné základy mohyl mají rozměry 6,3×4,1 m, pak úskok 60 cm a nad ním se vztyčovala obdélná navršená mohyla, která byla zničena a zůstala z ní jen středová rostlá skála; nahoře je skála upravena v sedadlo obdobné tomu u Libuše. Mezi mohylami je mezera 4 m s průhledem na dvě stély (menhiry). Mohyla vpravo 5,0×3,4 m, dochovány základy a skalní jádro. Šířka levé stély 90 cm, výška 200 cm. Mladší literatura²⁾ uvádí: „cesta vede ku dvěma mohylám, naveženým k oslavě našich hrdinských praotců Beneše (Heřmanova) a Záboje.“³⁾

Pomník Karla IV. a tři nápisové tabule se 168 jmény slavných osobností

V hradu je dochován pilířovitý pomník i s nápisovými plochami na skalách.

Ocitneme se v úžasně slavnostním skalním chrámu. Jeho strmé a hladké stěny ze tří stran obklopují urovnané prostranství, nad nímž se zvedá a které oživuje mohutný a ušlechtilý pomník z kamene. Na jeho přední straně stojí napsáno:

Karel IV.
otec vlasti
MCCCLXXVIII

Na všech třech skalních stěnách čteme nejoslavovanější jména z historie Čech, jména jejich hrdinů a umělců, postav moudrých a šlechtých. Čtvrtá strana prostranství je nezastavěná, a okolním údolím a jejich obyvatelům tak odhaluje tento památník, shlížející na ně z čela strmého skaliska. Pomník hledí zpět do doby tohoto vládce jako do zlatých dnů, kdy Čechy dosáhly svého nejvyššího lesku. ... Přístup, kdo šlechtě vzplaneš, uslyšíš-li slovo „vlast“! Pohleď na pomník tohoto našeho nezapomenutelného, čti, co napsáno na skalách, jména oněch nesmrtelných! Přátelé vlasti a její zachránci jsou nesmrtelní a stále žijí. Zezdola z údolí zahlédne poutník jejich památník a vydá se na pouť

²⁾ Šimon J.: *Zvláštnosti Malé Skály*. Turnov, Václav Kudrnáč [1895].

³⁾ Rukopis královédvorský nalezen roku 1817, roku 1819 vyšlo první vydání – české společně s německým překladem od Svobody, který roku 1824 pobýval na Malé Skále, asi 1827 vztyčení pomníků.

Freska Beneše z letohrádku (fotografie: Severočeské muzeum v Liberci, B 19537).

k němu pustými skalami. A místo jejich připomenutí se mu stane chrámem, jejich jména v něm vzbudí nadšení a jejich vzor povede k činu.

Na první nápisové tabuli se jmény hrdinů jsou ve druhém sloupci:

LUMIR
ZABOI
BENESH HERMANOW

Za vyvrcholení panteonu z pohledu zemského vlastenectví můžeme považovat pomník Karla IV. se 168 jmény významných osobností; je to „český panteon“ a jde vlastně o panteon v panteonu. Doposud unikal pozornosti a již ve své době se Effenberger vyhnul soupisu jmen (patrně pro jejich velké množství). Pomník je skutečně unikátní a F. Z. Römischem pečlivě připravený. Datace vzniku pomníku je po 1816, před 1828; nápisové tabule asi 1824–1827.

Letohrádek s freskami

Novostavba ve zřícenině hradu Vranov pochází z roku 1826. Místně obvyklé pojmenování „kaple“ vychází z tvaru stavby i z nesprávných předpokladů Effenbergera. Kruhový sál v patře měl na plochém stropu malbu s iluzivními žebry, mezi nimiž bylo 16 freskových poprsí významných osobností (zničeno dřevomorkou). Poněvadž Effenberger výmalbu nepopisuje, jsou fresky mladší.

Bylo zde i vyobrazení a nápis:

BENESCH HERMANOW a JAROSL. v. ST/ERNBERG/.

Je zajímavé, v jaké byli společnosti: František I., Josef II., Marie Terezie, Jan Lucemburský, Jiří Poděbradský, Přemysl Otakar II., Karel IV., Vratislav I. V dolní řadě: Karel Škréta, Lichtenstein, Kounic, Aeneas Sylvius, Beneš Heřmanův, Jaroslav ze Šternberka, Bohuslav z Lobkovic, Brokoff. Takto vypadají jména chaoticky, ale na stropě měla svoji kompozici a logiku.

Pomník Jaroslava ze Šternberka

Nedaleko Ossianovy jeskyně je dnes pouze stěží čitelný nápis na skále. Zřízen byl před rokem 1816 a inspirován Cornovou. Effenbergerův průvodce roku 1828 odkazuje dodatečně i na RK.

Vítěze a zachránce z doby strašlivého nájezdu Tatarů oslavuje věnec zpěvů staročeského rukopisu nalezeného ve Dvoře Králové, jakož i Cornova ve svých historických spisech. Památník se skvostně vzpíná pod korunami stromů, jež hrdinovi prokazují úctu svým šuměním; jejich šepot v posvátném přítmí je oslavou nesmrtelného. Nad dvěma kamennými sloupy při šedé skále štít, kopí a přilba. Pod nimi nápis:

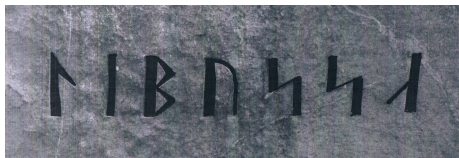
*Jaroslav ze Šternberka,
vítěz nad Tatary.
Zachránil vlast a polovinu Evropy uchránil
od krvavého zpusošení.
1241.*

Libušina jeskyně

Na jižním okraji kruhového prostranství u vyhlídky nad Jizerou.

Mezi temnými skalisky prosvitne před námi sluj podobná těm, v nichž staří Germáni obětovali bohům a naslouchali prorocstvím svých druidů. Před ní je úzké, ne zcela okrouhlé prostranství a na něm stojí masivní kamenný oltář. Nad hrozivou slují až k oltáři visí nepravidelná, divoká zmeť skal porostlá keři a všelijakými úponky. Kolem šumějí tmavé, stín skýtající větve jedlí a smrků; z údolí je slyšet řeku. Nikterak obtížně přijdeme v představách na to, koho chce toto místo připomenout. Nápis v runovém písmu na skále nad slují zní:

Libussa.

Zvýrazněný přepis runového nápisu „LIBUSSA“ z maloskalského panteonu.

Jméno náleží nejmladší dceři moudrého Kroka, jež byla jeho nástupkyní v úloze soudce nad Čechy. Žensky něžná i mužně odhodlaná dívka poté, co si ji v roce 700 svobodně zvolil hrdinný český lid, převzala otcův soudcovský úřad. Libuše je českou Pythií. Moudrostí předčila všechny krajany a dovedla hledět do budoucnosti. Stala se matkou slavného panovnického rodu Přemyslovců. V Libušině osobním charakteru se druzí moudrost a nevyzpytatelné divuplné ženství. Její jasný obraz k nám z oněch temných časů probleskuje o to zářněji.

Libuše byla obecně známá, ale na její zařazení mohl mít vliv i objev Rukopisu zelenohorského, který byl roku 1823 publikován i německy (a tím se s ním mohl Römisch seznámit při návštěvě A. V. Svobody). Datace vzniku nápisu po 1824, před 1828.

Na protějším konci panteonu na Vranovsko-frýdštejském hřebenu stojí Přemyslova mohyla s nápisem v runách i latince:

PRSYMESL / PREMISL

Nápis vznikl asi 1828–1832. Panteon zahrnoval i nedochované pomníky Kroka „*prvního soudce v Čechách a otce Libuše*“ a Horymíra, který „*byl jeden ze slavných heroů a přátel bohů z hrdinské epochy Čech*“.

Háj v Lišném

Asi dva kilometry východně od zámku. Nic se nedochovalo. Effenberger nevedl soupis, a tak neznáme jména osobností, ani počet a podobu pomníků. Datace vzniku před 1828.

V háji se nachází vícero pomníků určených k oslavě proslulých jmen z pověsti o hrdinských dobách České země. Památníky i jejich bezprostřední okolí a šumění háje vzbuzují rozechvělost a tklivost, ale z dřimotu se probírá i nadšení! U vážného pomníku se šlechetnému člověku do hrudi vloudí bolest i naděje; stejně se děje vyznavači ctnosti a citlivé duši pěvcově; útěšná píseň nám vypráví: Bard v háji seděl a vedle něj smrti dechem obklopeny čněly vážné a mlčky obrazy předků vznešených.⁴⁾

⁴⁾ Pro podrobnější seznámení s tématem viz Junek D.: *Katalog nápisů a pomníků v panteonu u Malé Skály*, 2016, 300 str. + obrazové přílohy, CD poskytnuté odborným pracovištěm.

Čechy. Národní poesie.^{1, 2)}

JEAN-JACQUES AMPÈRE

Vlastní charakter slovanských národů se nápadným způsobem liší od charakteru všech národů ostatních. Jakožto lidský druh tvořící přechod mezi lidmi z jihu a lidmi ze severu, zachovává si tato rasa, jak se zdá, svůj svéráz, jednak díky klimatu a také díky přirozenému nadání a temperamentu. Slované nemají nic ze severské flegmatickosti, která je v relativně různém stupni přítomna u všech národů skandinávských a germánských. Obecně řečeno jsou Slované též vášnivější a možná méně upřímní. V žilách jim proudí prudší, vřelejší, lehkomyslnější krev. Jsou obdobou jižanů, kteří se zatoulali na sever. Nikdo není uvolněnější a čilejší, než takový Polák a ti, kdo byli v Moskvě, vědí, že lidé jsou tu temperamentní právě tak, jak to odpovídá hluku na ulicích jejich města. Není to dlouho, co začal seriózní průzkum slovanské literatury. Tyto krásné jazyky, jejichž příbuzenství se sanskrtem je dnes uznáváno, se v některém ohledu zdají být blízké řečtině s její nádhernou expresivitou. Jestliže hojnost slovních tvarů budí pozornost jazykovědce, jsou slovanské jazyky hodny vzbuzovat živý zájem také těch, kdo se věnují studiu lidové poesie. Vskutku je mnohá odnož slovanských jazyků na takovou poesii bohatá. Doposud nejznámější a také pokládáné za nejkrásnější jsou *srbské písně*. Rusové také mají výrazné starožitné národní písně; říká se, že pocházejí až z dob velkých vpádů barbarů a dodnes působí velmi krásně; jsou to ukázky znamenitých *bojových písní*. V Praze, zajímavém středisku slovanské kultury, byly nedávno vydány sbírky lidových písní polských, moravských a slovenských. Také existují sbírky písní ilyrských, nemluvě o písních *guslarů*. V celé této poesii, proto také i v té, která se zrodila v severnějších zeměpisných šířkách, jež nemají přívětivé podnebí, lze znovu nalézt stejný ráz prudkosti, vřelosti, vášně, statečnosti a přehánění zcela orientálního. Je to podobné tomu, s čím se setkáváme v písních současného Řecka, v tomto ohledu odkazují na vynikající práci pana Fauriela³⁾.

¹⁾ Francouzský originál této stati byl publikován v proslulém časopisu *Le Globe*, ročník 6, číslo 68 z 18. června 1828 (dostupné na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k10746680/f1.item>). Tento překlad pořídila PhDr. Jitka Škodová. K osobnosti autora blíže na konci překladu. Pozn. red.

²⁾ K historii této země a k některým pracím, které se k ní vztahují, viz můj článek vyšlý v 54. čísle tohoto ročníku *Le Globe*.

³⁾ Nepochybně jsou míněny práce Fauriel C.C.: *Chants populaires de la Grèce moderne. Tome I. Chants historiques*. Paris, Didot 1824 a Fauriel C.C.: *Chants populaires de la Grèce moderne. Tome 2. Chants historiques, romanesques et domestiques*. Paris, Didot et Dondey-Dupre 1825.

Čechy mají také svou národní poezii. Lze se s ní seznámit a zachytit z ní mnohé, stačí projít se v létě ulicemi Prahy, či poslechnout si za ranního úsvitu zpívající lid na venkově. Cit pro hudbu, mezi Čechy univerzálně rozšířený, neustále udržuje a obnovuje lidovou poesii. Jestliže ale uvěříme svědectví jednoho učence z této země, který horlivě sbíral to, co z české poesie zbylo⁴⁾, tato poezie není již tím, čím kdysi v Čechách byla, zachovala se však dosud u některých jiných slovanských národů; doba rozkvětu české poesie je minulostí.

Naštěstí jedna velmi stará památka umožňuje usuzovat na to, jaká ta poesie kdysi byla. Pan knihovník Hanka publikoval roku 1819 sbírku básní psaných starým českým jazykem, dosti odlišným, kterou převedl do jazyka současného. Publikace původního textu je doprovázena převodem do moderní češtiny a rovněž německou verzí, která mi dovolila přiblížit alespoň něco z této poesie čtenářům *Globu*. Fragment rukopisu obsahující básně byl nalezen v klášteře ve Dvoře Králové pod hromadou starých papírů. Datování rukopisu spadá mezi léta 1290 a 1310. Ale původ většiny skladeb, které rukopis obsahuje, je evidentně starší. Ve sbírce je mezi jinými jedna skladba, nejpozoruhodnější ze všech, která se vrací do minulosti dozajista pohanské. Jejím tématem je odboj českých hrdinů proti křesťanským dobyvatelům, pravděpodobně Frankům. Tento zpěv se vyznačuje charakteristickou divokostí a hrdostí: je zde cítit výbuch vzteku, nenávisti a chrabrosti, která se dobře hodí k době, v níž se splácelo stejnou mincí. Další básně mají podobný charakter, jen méně výrazný. A tak tedy má ukázka právě z této básně posloužit k utvoření celkové představy. Vybírám z ní části nejvýraznější.

Takto začíná líčení velkého boje:

S črna lesa vystupuje skála, na skálu vystúpi silný Záboj, obzírá krajiny na vsě strany, zamúti sě ot krajin ote vsěch i zastena pláčem holubiným. Sědě dlúho i dlúho sě mútě. I vzhochi sě vzhóru jako jelen dolóv lesem, lesem dlúhopustým, bystro spěcháše ot muže k muži, ot silna k silnu po vsičkej vlasti. Krátká slova ke vsěm skryto řeče, pokloni sě bohóm, otsud k druhu spěcha. I minu den prvý, i minu den vterý, i kdaž za třětiem luna v noci bieše, sněchu sě mužie sěmo v les črn. K nim zdě Záboj. Otvede je v úval, v poníženy úval hlubokého lesa. Stúpi Záboj nejnížeje dolóv, vze varyto zvučno: „Mužie bratrských srdiec i iskreních zrakóv, vám pěju najníži z dola piesn. Jde z srdce mého, z srdce najnížeje pohrúžena v hoři.

Otčík zajide k otcém, ostavi v dědině dietky svoje i svoje lubice i neřeče nikomu: Baťo, ty mluvi k niem oteckými slovy! I přijide cuzi úsilno v dědinu

⁴⁾ Müller A.: Einige Worte über das böhmische Volkslied veranlaßt durch die Liedersammlungen: „České národní písně“ von ungenannten Herausgeber und „Slovanské národní písně“ von Čelakovsky. *Monatschrift der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen* 1, 1827, August, s. 72–80.

i cuzími slovy zapovída, i kak sě zdie v cuzěj vlasti, ot jutra po večer, takto bieše zdiati dietkám i ženám i jedínú družu nám imieti po púti vsiej z Vesny po Moranu⁵⁾. I vyháně z hájév vsě krahuje, i kací bozi v cuzěj vlasti, takým sě klaněti zdě, jim oběcati oběť. I nesměchu se býti v čelo před bohy, ni v súmrky jim dávati jěsti. Kamo otčik dáváše krmě bohóm, kamo k niem hlásat chodíváše, posěkachu vsě drva i rozhrušichu vsě bohy. “

Aj ty Záboju, ty pějěš srdce k srdcu piesňú z střěda horě jako Lumir, ký slovy i pěniem bieše pohýbal Vyšehrad i vsie vlasti, tako ty mě i vsiu bratrě. Pěnce dobra milujú bozi, pěj, tobě ot nich dáno v srdce, proti vrahóm!”

Zřě Záboj na Slavojeva zapolena zraky i pěniem dále srdce jí máše: „Dva syny, jejú hlasy přecházesta v muská, vycházievasta v les, tamo mečem i mlatem i osčepem učista paži, tamo pokrysta i vracesta sě roskosem. Kehdy paže jejú bieše dorostla i jejú umy proti vrahóm i dorostáchu druží bratřieci, aj, ta vsi vyrazichu vz vrahy. I by krutost jich búřuce nebe i v dědiny vrátíše sě byvsie blahost. “

Aj, skočichu vsici v dól k Záboju i tiščechu jej v přesilná paži i s prsú na prsy vsi kladechu ruce, věhlasno dáváchu slova k slovóm. I přicházěše noc před jutro, aj vystúpichu z úvala rózno vezdě ke vsěm dřěvóm, ke vsěm stranám bráchu sě lesem. I minu den, i minu den vterý i po třětiem dni, kehdy se zatemniše noc, bra sě Záboj v les, lesem za Zábojem sbory i bra sě Slavoj v les, lesem za Slavojem sbory. Vsiak jmě vieru k vojevodě, vsiak srdce úporno králu⁶⁾, vsiak zbraň bystrú na král.

...

Aj, prudkost vyrazi Luděkem⁷⁾ z četných vrahóv protiv Záboju. I vyrazi Záboj. Hořiuociema očima v Luděk mieří. Dub protiv dubu zřieti ze všeho lesa. Záboj hna protiv Luděku nade vsě voje, Luděk uderi silným mečem, přětě tříe kóže v ščitě. I uderi Záboj mlatem, otkoči hbitý Luděk, v dřevo vrazi mlat i skoti sě dřevo na voj i tříe deset jich otide k otcém.

...

I chopi Záboj svó j mlat, i otkoči Luděk, napřěže mlat Záboj výš vzhóru i vrže po vrazě. Letě mlat, rozkoči sě ščit, za ščítém sě rozkočista Luděkova prsy. I uleče sě duše težka mlata, i mlat i dušu vyrazi i zanese pět siehóv u vojsku.

...

koni řechce vesken les. „Vzhóru na koně, s koni za vrahy přěse vsě vlasti, ručí koně neste v patách za nimi nášu krutost. “ I vskočichu hluci vz ručie koně i skok na skok po vrazěch sě hnachu, ránu na ránu soptichu krutú krutost. I míjechu rovně i hory i lesy, v pravo i v levo vsě ubieha v zad. Hučie divá řěka, vlna za vlnú sě valé, hučechu vsi voji, skok na skok vsě sě hnáše přěs buřiućú řěku. Vody

⁵⁾ Pozemskou cestu stráží dvě božstva, Vesna (jaro) a Morana (smrt).

⁶⁾ Je možné, že znepřátelený král byl Dagobert.

⁷⁾ Pravděpodobně Louis.

uchváti chu mnostvie cuzích i přenesechu své zvěsty na druhý břeh. I po krajinách vezdě v šíř i v šíř lůtý ostříež rozepě svoje křiedle, svoje dlůzě, bystro léta za ptactvem; Zábojevi voji rozehnachu sě v šíř, vezdě po vlastech hnachu lůto po vrazích, vezdě srážechu je i stúpachu koni, noců pod lunu za nimi lůto, dnem pod sluncem za nimi lůto, i opěti temnú noců, i po noci šedým jutrem.

Vietr búří přēs vlasti, vojsky búrie přēs vlasti v pravo i v levo vezdě širů silů, vojsky v radostném hluce. „Aj, bratřie, aj šerý vrch! Bozi ny tamo vicestem dařili. Tamo i viele důš těká sěmo tamo po dřevēch. Jich bojě sě ptactvo i plachý zvěř, jedno sovy nebojá sě. Tamo k vrchu pohřēbat mrch i dat pokrm bohóm i tamo bohóm spásám dat mnostvie obětí a jim hlásat milých slov i jim oružie pobitých vrahův!“

■

Autorem stati je Jean-Jacques Ampère, významný francouzský filolog, historik a spisovatel. Narodil se 12. srpna 1800 v Lyonu jako jediný syn fyzika André Marii Ampèra. Byl znalcem mnoha jazyků, a stal se mimo jiné profesorem na Collège de France, členem Academie Francaise a byl knihovníkem Bibliothèque Mazarine. Zabýval se studiem a vývojem národní poezie, zejména skandinávských a germánských národů, ale také národní poezií Slovanů.

Hodně cestoval, procestoval celou Evropu, blízký východ, navštívil Ameriku. Při svých cestách poznal také Prahu, kde měl možnost se seznámit s německým překladem Rukopisu královédvorského⁸⁾. Literární hodnoty básní v něm obsažených si vysoce cenil. Kromě zde přeložené stati se RK dotkl ve své knize *Littérature et voyages* (první vydání Paříž 1833, druhé vydání Brusel 1834).

⁸⁾ Jeho osobní exemplář vydání RK z roku 1819 se Svobodovým překladem je zachován v Mazarinově knihovně. K tomu srv. Nesměrák K.: Rukopisy stále překvapují. *Zprávy České společnosti rukopisné*, řada VI, číslo 10 (1. prosince 2006), s. 236–237.

Rozhlasové pořady o RKZ

DANA MENTZLOVÁ

Na internetu dnes můžeme najít nemalý počet pořadů k Rukopisům. Tento přehled chce ukázat ty nejdůležitější. Protože jejich poslech zabere několik hodin, připojuji stručné shrnutí obsahu.

Odysea: Dvůr Králové, ČRo Dvojka, 30.5.2007, 17:30

♪ <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/552673>

Jeden díl dokumentárního cyklu Odysea vypráví o městě Dvůr Králové. Po krátkém úvodu o nejstarších dějinách města se přechází k nálezům Rukopisu královédvorského. K 50. výročí nálezů bylo otevřeno ve Dvoře Králové nové divadlo a konala se velkolepá slavnost, kterou popsal dr. Edvard Grégr. Nadšení se zmocnilo všech vrstev obyvatelstva, budovy byly bohatě ozdobené nápisy, emblémy a množstvím praporů v národních a všeslovanských barvách. Sjeli se hosté ze všech stran drahé vlasti.

Grégr zaznamenal řadu nápisů a na čím domě byly. Například u továrníka pana Pyšla vedle vkusně vyvedených znaků všech bývalých zemí koruny české stál nápis „Dávnověkosti úcta a nadějným novotám zdar“. U pana Fernbacha na náměstí pod podobiznou Hankovou: „Mohyla všech čeká, sláva málo kterých. Jméno tvé však skví se v listech věčně skvělých.“

Na slavnost bylo ohlášeno skoro třicet zpěváckých spolků. „*Město jest slavnostně osvětleno a v oknech veliký počet velevkusných transparentů,*“ uzavřel své líčení Edvard Grégr.

Toulky českou minulostí, 687. schůzka: *Lež je vždycky o krok před pravdou,* ČRo Dvojka, 24.8.2008, 08:05

♪ <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/769931>

První díl *Toulek*, který pojednává o Rukopisech, popisuje nález RK; o Václavu Hankovi a jeho rodném domě hovoří historik dr. Aleš Doubrava. Cítuje se celá výpověď povězného Trnky. Následují úvahy o padělanosti Rukopisů a zmiňují se „podvody“ Václava Hanky, například údajná padělaná vysvědčení.

Toulky českou minulostí, 688. schůzka: *Příliš mnoho objevů*, ČRo Dvojka, 31.8.2008, 08:05

♪ <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/774093>

Tato schůzka je věnována „krycím falzům“. Mluví o falzech u jiných národů: Ossian, Chatterton, Slovo o pluku Igorově. Ze Slovenska je zmíněna Rožňayova báseň Žižka, z Moravy Bočkovy listiny. Pak se hovoří o RZ, MPKV, MV, glosovaném žaltáři a E.J.

Toulky českou minulostí, 689. schůzka: *Stín falzátora*, ČRo Dvojka, 7.9.2008, 08:05

♪ <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/778006>

Pořad začíná staročeskou a novočeskou recitací písně Róže, což vede k úvahám o Hankových básnických schopnostech a literární hodnotě RK. Hanka je označen za básnického meloucháře. Citáty z Hankových básní jsou vzaty z Ivanovova *Tajemství RKZ*. Dále zazní pěkná recitace písně Kytice, kde hovoří mužský a ženský hlas, a v závěru také Žežulice. Pořad končí otázkou: „*Když Rukopisy nepadělal Hanka, kdo tedy? Na koho nakonec padá stín falzátora?*“

Toulky českou minulostí, 690. schůzka: *Kolik váží čest národa*, ČRo Dvojka, 17.9.2008, 08:05

♪ <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/781347>

Zde zazní konkrétní námitky proti Rukopisům, například slova, která ve staročeštině údajně neexistovala, nesprávná imperfekta a paralela s *Milionem*. Recitací úryvku z Pobití Sasíků v nové češtině je uvedena námitka, že hrad Hrubá Skála ve 13. století neexistoval, název Hrubá Skála vznikl až v 18. století. Dále se hovoří o vystoupení v časopise *Athenaeum*, procesu s Kuhem roku 1858, Antonínu Vaškovi a Masarykovi. O zkoumání Bělohoubka a Šafaříka se dozvíme, že expertiza potvrdila pravost. Pořad zastává stanovisko, že kriminalistické expertizy odhalily, jak padělatelé postupovali: vzali zaručeně pravý pergamen (pro RZ rukopis žalmů), vyškrabali staré písmo, přičemž ponechali některé znaky a vepsali staročeské texty. S usvědčující dokonalostí rentgenu nemohli počítat. V závěru nicméně uslyšíme, že schází jméno padělatele.

Toulky českou minulostí, 691. schůzka: *Geniální padělatel*, ČRo Dvojka, 21.9.2008, 08:05

♪ <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/785125>

Díl se věnuje osobám tvůrců Rukopisů. Za autora nadhodil Hanka již roku 1819 Závise z Falkenštejna. Též Palacký považoval Závise za autora. Dále se představují osoby, podezřelé z padělání Rukopisů. O Josefu Lindovi míní, že uvěřit bez pochybností v jeho autorství RK nelze. Václav Alois Svoboda hrál v Klicperově hře roli Zbyhoně a byl podezírán, že se na tvorbě Rukopisů mohl autorsky podílet. Dobrovský považoval za autory RZ Hanku s Jungmannem a Lindu za písaře. Nicméně tento výčet osob vede k závěru, že autorství se už asi nikdy nepodaří nikomu přiřít. Poté uslyšíme, že takřka vše nasvědčuje tomu, že padělatelem byl František Horčíčka a je představena jeho osoba a schopnosti. Hanka sám by některé podvrhy nedokázal provést, ale Horčíčka ano. Mohl zajistit technickou a technologickou stránku podvrhů.

Kde se děly dějiny, ČRo Dvojka, 14.9.2009, 09:14

♪ <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/996514>

V rámci soutěže redaktorka Ilona Dvořáková navštívila Hořiněves a hovořila zde s paní Irenou Rybářovou, která se dlouho starala o Hankův rodný dům. Paní Rybářová říká, že názor na V. Hanku v dnešních učebnicích dějepisu by se měl změnit. Hanka nemohl Rukopisy napsat. V šestnácti letech v Hořiněvsi pásł ovce a krávy a za deset let nato měl mít vystudované veškeré materiály jazykové, filologické, chemické, aby takové dílo za deset let stvořil od nuly. Martin Kučera z Historického ústavu AV dodává: jestli lze něco zpochybnit, tak Hankovu účast na falzifikaci, ale že jde o falzifikáty, to už víme přes 100 let. Nicméně jde o to, jak je budeme hodnotit. Byl to národotvorný, nesporně významný kulturní čin, veliké dílo estetické hodnoty. RKZ však obsahují však několik nepřesností nebo výmyslů, které jasně dokazují falzifikaci, především je tam osoba Jaroslava ze Šternberka a to je šlechtic, který neexistoval.

Rozluštit tajemství Rukopisů by byla škoda, rozhovor s Martou Vaculínovou z Národního muzea připravila Martina Bílá, ČRo Radio Praha, 5.3.2011.

♪ <http://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/rozlustit-tajemstvi-rukopisu-by-byla-skoda>

Jde o rozhovor k výstavě *Staré pověsti české* v Národním muzeu. Marta Vaculínová uvádí, že v roce 1911 byly Rukopisy prohlášeny z hlediska humanitních věd za falzum, ale pobouření veřejnosti bylo tak velké, že to postupně vedlo přes

různé iniciativy ke vzniku Rukopisné společnosti. Společnost měla hodně příznivců a mezi jejími vedoucími představiteli byli i vysocí univerzitní hodnostáři s technickým zaměřením. Ti nebyli schopni pochopit závěry humanitních věd, a protože to brali exaktně, tak považovali chemické výzkumy za nedokonalé. Chemické výzkumy samozřejmě nebyly úplně dokonalé ani v 60. letech 20. století, kdy je prováděl Kriminalistický ústav. Berlínská modř rozhodně ještě neexistovala v době, do které se Rukopisy měly hlásit. Ale je známo, že Václav Hanka vylepšoval Rukopisy a to i ty, které byly prokazatelně pravé, obtahoval a omalovával iniciály. Nyní převládá názor, že v případě Rukopisů jde o padělký. Idnes se ale najde spousta těch, kteří věří v jejich pravost. Poslední tečka za Rukopisy ještě učiněna nebyla a možná ani nikdy nebude. Marta Vaculínová soudí, že „je to asi tím, že lidi mají rádi tajemství“ a zánik tohoto tajemství by byla vlastně škoda.

Liberatura – rozhovor s Daliborem Dobiášem vedla Karolína Demelová, ČRo Radio Wave, 21.7.2011, 12:02

♪ <https://prehravac.rozhlas.cz/audio/2392638>

Tento díl pravidelného pořadu o literatuře informuje o vydání RKZ v nakladatelství Host v edici Česká knižnice. O knize hovoří dr. Dalibor Dobiáš z Ústavu české literatury AV ČR a také sám čte píseň Jelen a závěr písně Oldřich. Dobiáš zmiňuje jazykové a paleografické odchylky proti skutečným staročeským památkám, argumenty právní, hexametry, a určitá slova či obraty, které se vyskytují v obrozené literatuře, např. v Září nad pohanstvem a u Antonína Marka. Dle Dobiáše se RK a RZ často spojují dohromady, ale vznik těchto textů a autorská účast nemusí směřovat k úplně stejným osobám. Literární vědec dále uvádí, že vliv RKZ na literaturu zkoumají nyní v širším projektu v Ústavu české literatury AV. Tento vliv se projevuje například v Erbenových *Svatebních košilích* a v *Babičce* Boženy Němcové, kde se Viktorka vydává na zelená borka, což je odkaz na Jahody z RK.

Týden ve vědě, rozhovor s Karlem Nesměrákem vedla Martina Sedláčková, ČRo Plus, 17.1.2016 14:35 (o RKZ od 22. minuty)

♪ <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3550632>

Karel Nesměrák z České společnosti rukopisné uvedl, že si myslí, že Rukopis královédvorský je pravý, všechny chemické zkoušky svědčily spíše pro středověký původ Rukopisů. V době nálezů Rukopisů nikdo neznal staročeskou gramatiku tak dobře, aby je mohl podvrhnout. S hypotézou palimpsestu přišel až Miroslav Ivanov, do té doby fotografické zkoumání ukazovalo, že Rukopisy

nejsou palimpsesty. Ivanovův tým prováděl velmi nedokonalé zkoušky a nepodařilo se jim hypotézu palimpsestu prokázat. Dnes máme nedestruktivní spektrální metody, které jsou schopny datovat rukopis zcela jistě a exaktně.

Stalo se tento den (pořad Meteor), ČRo Dvojka, 16.9.2017, 08:04

♪ <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3918651> (o RKZ od 22. minuty)

Příspěvek o Rukopisech je součástí cyklu Stalo se tento den, který připravuje ing. František Houdek. Uvádí se, že dnes soudíme, že Hanka byl hlavním autorem Rukopisů. Nechybí mravní apel, že jde o podvrhy a na nich národní sebevědomí stavět nelze. Pořad ne úplně přesně uvádí, že analýza roku 1886 odhalila v některých iniciálách tzv. berlínskou modř. (Tato barva byla zjištěna pouze v iniciále N.)

Bronislava Janečková: Záhadný rukopis, ČRo Dvojka, 1.10.2017, 22:00

♪ <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3926171>

Poměrně dlouhý pořad shrnuje dosavadní výzkumy Rukopisů a je úvodem k novému zkoumání v Národním muzeu. Na začátku mluví Miroslav Ivanov, například o Hankových podvržených vysokoškolských vysvědčeních. Dále Karel Nesměrák upozorňuje, že Hanka našel i pravé rukopisy a nebyl by schopen napsat RKZ. Tuto myšlenku podporuje citát Čelakovského: „*Z jeho vykydnutí básní, jinak to nemohu nazývat, se mi dělá zle. Po přečtení jeho bídné mazanice by bylo dobře z toho osla Hanky lví kůži strhnout. Ten sprostácký nafoukanec toho dost v dýmu tajil a jiným ho do očí pouštět uměl.*“ Autorka pořadu konstatuje, že nemáme jasný důkaz, že Hanka Rukopisy falšoval. Bělohoubkova zkouška z roku 1886 zůstává i v 21. století platným důkazem. Jako argument druhé strany uvádí autorka, že báseň Jaroslav je z historického hlediska nesmysl, taková bitva se totiž nikdy neodehrála. Dále se věnuje případu prof. Píče a zkoumání V. Vojtěcha, uslyšíme úryvky ze starého záznamu diskuse Vojtěcha a Weingarta z roku 1936. Zkoumání Ivanovova týmu je znázorněno i krátkou dramaturgií události, kdy Miroslav Ivanov našel v RK čtvereček, který vypadal jako razura iniciály. Děj pokračuje dále do období normalizace, akce likvidace Protokolů se v roce 1973 ujímá náměstek ministra vnitra a později i generální prokurátor Ján Piešák. Objednává oponentní posudky a žádá odborníky politiky spolehlivé a je pravděpodobné, že jim naznačuje žádoucí výsledek. Pořad cituje útržky z oponentních posudků, které se týkají hlavně detailů, a závěr Vědecké rady Kriminálního ústavu ze 4.3.1975. Autorka uzavírá: závěrečné zkoušky nebyly nikdy přijaty, ale přesvědčení většiny lidí, že jde o falza, se změnit nepodařilo. Bronislava Janečková natočila jako studentka novinářiny

roku 1973 rozhovor s Miroslavem Ivanovem o výzkumu RKZ. Rozhovor znamenal malér, protože se vysílal 28. října a STB považovala za úmyslné vysílat rozhovor o Masarykovi 28. října. Začalo vyšetřování, STB vyhlásila akci *Papírek*, hlavní aktéři byli sledováni. Záznam rozhovoru byl zabaven a smazán. V 90. letech byly sice vydány *Protokoly* o výzkumu Ivanovova týmu v edici NM, ale odborníci je nepřijali. Na důkaz uvádí autorka vyjádření ing. Jiřího Čejky, vedoucího chemické laboratoře NM: „*Celá ta jejich zpráva je prostě diletantsky sestavená. Svědčí o tom, že odborně, tedy chemicky, oni nejsou v pořádku.*“ Roku 1999 šla Bronislava Janečková za ředitelem Národního muzea dr. Stloukalem s dr. Dušanem Štulíkem z Getty Institutu z Los Angeles, odborníkem na spektroskopii. Při prohlídce Rukopisů zjistili, že na sklech a částečně i na pergamenech jsou viditelné bílé mapky. Odebrali za pár dní tento bílý prášek. Je to výpotek, vzniklý kvůli špatnému uložení pergamenů mezi dvěma skly. S blížícím se 200. výročím nálezu Rukopisů vznikla v Národním muzeu komise odborníků. Komise se nevyjadřuje ke stáří RKZ: „*kolem času vzniku Rukopisů chodí však vědci po špičkách.*“ Tato pracovní skupina nejprve vytváří mapy předchozích výzkumů. Plánované zkoumání Ramanovou spektroskopií nemůže určit stáří běžného písma RK, protože toto písmo vykazuje fluorescenci a Ramanova spektroskopie není vhodná metoda pro látky s fluorescencí. Byla by nutná infračervená spektroskopie, o té se uvažuje do budoucna. Na dotaz Bronislavy Janečkové odpovídá Mgr. Karel Křenek z NM, že neví, jestli jde o palimpsest. Tato otázka zkoumána nebyla a na první ani na desátý pohled to zřejmě není. Mgr. Křenek říká, že nebude ochoten vyslovit definitivní soudy. Zcela autentická mu připadá patina Rukopisů, na druhou stranu ozdoby iniciál považuje za těžkopádné, nicméně mohly být dodány později. Mgr. Křenek uzavírá, že v rámci nedestruktivních analýz neexistují metody, jak zjistit dobu vzniku Rukopisů. Jedině destruktivní analýzou by se dalo určit vrstvení (stratigrafie), ale musel by se odebrat mikrovzorek a udělat nábrus. A cílený odběr vzorku není v plánu.

Záhada Rukopisu, čtyřdílný seriál Bronislavy Janečkové, ČRo Dvojka

1. díl, 28.9.2017, 09:04 🎵 <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3925090>

2. díl, 28.9.2017, 10:04 🎵 <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3925091>

3. díl, 28.9.2017, 15:04 🎵 <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3925095>

4. díl, 28.9.2017, 16:04 🎵 <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3925097>

Materiál z předchozího pořadu rozpracovala Bronislava Janečková ve čtyřdílném seriálu. Začíná se dramatizací nálezů RK, zmíněn je spor s Dobrovským a výpověď knihovníka Dundra, že si Hanka zkoušel staré latinské písmo. Z argumentů pro pravost uvádí autorka zkoušky A. Cordy, z opačné strany padne

námítka proti názvu Hrubá Skála. Dále se dozvíme, co je Hanka fecit, k jazyku Rukopisů se vyjádří prof. Weingart, zazní závěr prof. Píče: „*paleografové několika světových univerzit shodně a nezávisle přede mnou prohlásili, že RK je skutečnou památkou ze 13. a 14. století.*“ Autorka se podrobně věnuje průzkumu Ivanovova týmu. Uvádí stlačování a roztahování textu, aby se vešel mezi iniciály, nedopsané písmeno *b* na proužku a opravu iniciály N, na jejímž místě bylo původně *H*. Zdůrazňuje, že tým našel psací látku z chloridu železného, octanu amonného a klovatiny, jejíž barva se rychle mění na rezavou, a vsakování do pergamentu se dá regulovat pomocí klovatiny. Se schopností vyhmátnout jádro problému staví Bronislava Janečková proti sobě sdělení Karla Nesměráka a Jindřicha Sitty. Dle Karla Nesměráka byl RK psán běžným železoduběnkovým inkoustem, ale Sitta při pozorování mikroskopem řekl, že v inkoustu RK nejsou žádné tmavé útvary, drobné vločky železa, které by ukazovaly na přítomnost tanátů železa. Kde je vlastně pravda, ptá se Janečková. Zmiňuje také Českou společnost rukopisnou, která stále diskutuje a předkládá argumenty. Pořad informuje dále o hypotéze Lubomíra Sršně z Národního muzea, dle které Hanka Rukopis královédvorský skutečně našel, ale měl jinou podobu, iniciály nebyly zlacené a vypadaly jinak, než dnes. Hanka pozlatil iniciály a maloval barevně písmenka iniciál. Berlínská modř se do RK dostala dle této hypotézy až roku 1852. Dále se zmiňuje jazykovědný a historický rozbor RKZ z roku 2014, jehož autorem je Dalibor Dobiáš. Ten výslovně uvádí jako ahistorismus, že v písni Skřivánek dívka chce psát milému, a poukazuje na podobnost ruským lidovým písním. V části věnované novému průzkumu v NM se autorka vrací k otázce inkoustu běžného písma RK. Karel Nesměrák vyjadřuje důvěru, že průzkum prokáže složení inkoustu; spektrálními metodami se prokáže, zda je inkoust duběnkový. Mgr. Karel Křenek prohlašuje, že inkoust RK obsahuje železo a ve stopovém množství mangan. Třísloviny zatím neumíme určit. Chlór naměřili v rámci prvkové analýzy tam, kde byly prováděny plošné zkoušky. Komise se bude zabývat tím, jestli je možné odstranit chlór. Cílem výzkumu není určení stáří, spíš kontrola a konzervace. Pro autory výzkumu je nepředstavitelné používat byť sebemeně destruktivní metodu. Pro určení vrstev iniciál nedestruktivní metody neexistují, musel by se odebrat vzorek a cílený odběr vzorku se určitě dělat nebude. Takže stále si každý může vybrat, jestli chce věřit, že Rukopisy jsou podvrh, nebo by v nich raději viděl originál.

Proč stále nevíme nic o pravosti Rukopisů královedvorského a zelenohorského? ČRo Plus, 25.9.2017, 09:35

♪ <http://prehravac.rozhlas.cz/audio/3924611>

V pořadu *Pro a proti* Veroniky Sedláčkové zasedli proti sobě odpůrce a obhájce pravosti Rukopisů. Za odpůrce byl přítomen prof. Viktor Viktora ze Západočeské univerzity v Plzni, který soudí, že Rukopisy jsou s největší pravděpodobností padělky. Ale jistotu získáme až s přesným exaktním faktem a ten zatím nemáme. Za obhájce byl přítomen Mgr. Robert J. Hřebíček z České společnosti rukopisné. Kolega Hřebíček upozornil na to, že se liší doba vzniku písní a doba zápisu. Pro RK uvažujeme dobu zápisu před rokem 1400. U RZ zatím hovoříme o 12. až 13. století. Existují i názory, že Rukopisy vznikly mezi 12. a 13. stoletím. Tuto možnost připouští i prof. Viktora a dodává, že zatím nejsou žádné přesné exaktnější argumenty, které by to vyvrátily, nebo potvrdily. Dokonce nemůžeme říci, kdo je autorem Rukopisů. Viktor Viktora je nakloněn diskusi s obránci Rukopisů, protože je v zájmu celé české společnosti a kultury, aby se tato otázka nějak vyjasnila. Vřele by přijal, kdyby byly RKZ pravé, ale jeho literárně historický náhled je jednoznačně zařazuje do desetiletí 1815–1825. A to nejen kvůli zobrazení prostoru a postavy. V letech 1815–1825 vznikaly u nás další mohutné patetické skladby: tři velké duchovní eposy Františka Xavera Josefa Rajmana, Kollárova *Slávy dcera*, *Vznešenost přírody* M. Z. Poláka, román *Záře nad pohanstvem* Josefa Lindy a dvě velká dramata: *Angelina* od Františka Turinského a *Jaroslav Šternberg v boji proti Tatarům* od Josefa Lindy. A do tohoto kontextu Rukopisy jednoznačně zapadají také z hlediska zobrazení prostoru, který je chápán z hlediska vertikálního, horizontálního a členěného do hloubky, a to i náznakem barevnosti. Starší památky, *Alexandreida*, *Dalimil*, zábavné eposy, legendy, jeví nežájem o prostor a o individualizaci postavy. To je charakteristické pro středověk. Robert Hřebíček hovořil o příslušnosti Rukopisů k žánru orální epiky. Proto jejich jazyk nemůžeme porovnávat s kronikou, legendou apod., ale můžeme je porovnávat s památkami stejného žánru, které máme od dalších slovanských i neslovanských národů.

Pro větší slávu české vědy a českého národa. O přednostech i slabostech Václava Hanky, českého vědce a badatele. ČRo Vltava, 15.9.2018, 20:00

♪ [pořad není on-line k dispozici]

Pořad z cyklu *Večer na téma* připravila Eva Ocisková, o RKZ hovořili Dalibor Dobiáš, Václav Čermák, Josef Langfelner a Marcel Černý. Zpočátku jsme slyšeli recitaci básně V. Hanky o slavíčku v zeleném lesíčku na tenounké větvičce,

kteřá jasně svědčila o schopnostech a mezích Václava Hanky. Poté hovořil ředitel Slovanského ústavu AV dr. Václav Čermák a dr. Dalibor Dobiáš z Ústavu pro českou literaturu. Připomněli přínos prof. Miroslava Komárka k jazykovému zkoumání Rukopisů. Dalibor Dobiáš zmínil nedávno vydanou velkou knihu o vědecké recepci Rukopisů a připravovaný soubor studií o Rukopisech v české kultuře. Problematika RKZ se často redukovala na otázku, zda jsou autentické či nejsou, a řada recepčních fenoménů zůstala neregistrována. Rukopisy na sebe vždy vázaly spory o povaze, o historičnosti, o hodnotách české kultury a jestli vůbec česká moderní kultura je vyspělá, srovnatelná s jinými. Rukopisy byly velmi výrazný impuls pro rozvoj české literatury a národního uvědomění po celé 19. století. Zajímavá je otázka, jak to celé přežívá v nás.

Následoval rozhovor s Marcelem Černým, specialistou na jihoslovanské literatury 19. století ze Slovanského ústavu AV. Řekl, že nemůžeme nikdy být jisti, že Rukopisy jsou mystifikace spojená s lety 1817–1818, jsou tu teorie třeba prof. Karla Krejčího, který hovořil o pozdním baroku nebo raném obrození, a že skutečně Hanka se k tomu nachomýtl více méně náhodou. Kdyby dokázal takovou velkou mystifikaci ve svém mládí uskutečnit, nedokázal by to držet v sobě a aspoň náznakem by se pochlubil příteli v dopise. Marcel Černý považuje Rukopisy za novodobý text, nejspíše preromantický, od nějakého staršího obrozenice. Roku 1817 byla také vydána *Prostonárodní srbská múza do Čech převedená*. Tyto Hankovy překlady epických písní Vuka Karadžiče byly první pokus zavést epický vyprávěcí verš do české poezie, a druhý pokus byly Rukopisy. Na základě toho, jak jsou Hankovy překlady ze srbštiny neumělé, se vždy zpochybňovalo, že by byl schopen vytvářet ty nádherné pseudostaročeské verše, které nacházíme v RKZ.

Josef Langfelner pak posluchače zavedl do kostela sv. Jana Křtitele ve Dvoře Králové, kde provádí už řadu let. Je zastáncem teorie prof. Zdenka Frankenberg-Daneše, že RKZ jsou ze 16. století. Rukopis královédvorský našel Pankrác Borč, věděl o pergamenech několik let před Hankou. Dveře rukopisné kobky mohl otevřít pouze kostelník. Josef Langfelner míní, že Rukopis královédvorský byla původně modlitební knížka, ale latinská, a protože pergamen byl drahý, tak se původní texty oškrabaly a byly na tom napsány staročeské písně. Na závěr říká, že Královédvoráci jsou většinou zastánci.

Redaktorka Eva Ocisková přečetla několik pasáží z článku L. Sršně: Hanka do RK zasahoval v době, kdy jej měl po nálezů v osobním vlastnictví, ale i po roce 1822, kdy jej věnoval Muzejní knihovně. Před lednem 1822 pozlatil políčka jeho iniciál a připojil k nim neumělé rozviliny. Koloroval též iniciály, některé i opakovaně. Asi poslední barevný zásah nastal v roce 1852, práci provedl z Hankova popudu nejspíše malíř J. Dvořáček. Teprve při této příležitosti byla iniciála *N* obtažena berlínskou modří. Výskyt této barvy tedy nemůže být

považován za důkaz mladšího původu RK. Toto zjištění nijak nemění ani podstatně nenarušuje dosavadní vědecké závěry konstatující, že rukopis s vysokou pravděpodobností není středověkého původu. Lubomír Sršeň je přesvědčen, že skutečného autora RK je nutno dále hledat.

Na závěr Marcel Černý pohovořil o zásluhách Václava Hanky v bulharistice a o jeho překladu *Krátké historie slovanských národů*. Předmluvu této knížky tvoří kapitola o Slovanech od Herdera v Hankově překladu. Během pořadu zazněla recitace Kytice a Jaroslava od Radovana Lukavského a recitace úryvku z Herderovy kapitoly o Slovanech v Hankově překladu.

František Mareš jubilejní

JIŘÍ URBAN

Kromě významného rukopisného jubilea, vzpomínali jsme v roce 2017 též na 160. výročí narození Františka Mareše. Ctitele tohoto filosofa a obhájce Rukopisů jistě potěšilo, že k jeho životnímu jubileu byla nakladatelstvím Epoque vydána znamenitá kniha *František Mareš od fyziologie k filosofii*. Autorkou je PhDr. Helena Pavličíková, CSc. z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kde působí na katedře společenských věd.

Jak název napovídá, těžiště textu se týká filosofie, tedy oboru, kterému se autorka při své profesi především věnuje. Nicméně nalézáme v knize i pasáže, týkající se Marešovy aktivity na rukopisném poli. A tento náš komentář se letmo dotýká jen těchto okrajových partií knihy.

První zmínka se nachází v kapitole *Život a dílo Františka Mareše*. Na straně 36 je citován výrok M. Otruby: „*aktivní organizační základnu nalezla obrana Rukopisů počátkem třicátých let ve skupině mladých fašistů, která se nakonec ustavila v Praze pod názvem Vlajka.*“ Autorka zde náležitě Otrubovo sdělení doplňuje konstatováním, že Mareš se začal Rukopisy soustavně zabývat už roku 1918, tedy ještě před vznikem Vlajky.

Následně upozorňuje, že Marešova obrana Rukopisů si vynutila jeho vymezení vůči realizmu T. G. Masaryka a toliko tlumočí názor Nakonečného, že „*nebylo příliš šťastné*“.

Poslední citát této kapitoly, určený kritice Marešovy obrany, přísluší historiku Pekařovi: „*Josef Pekař se v roce 1927 na stránkách Národních listů vyslovil v tom smyslu, že nemůže smlčet způsob, kterým Mareš hodnotí veškerou vědeckou práci, která byla u nás v posledních čtyřiceti letech vykonána v zájmu vědecké pravdy za účelem prokázání podvodů Hankovy skupiny. Marešovy aktivity v otázce Rukopisů musí podle Pekaře „... vzbuditi živé politování, a to nejvíc u těch, kteří jako já náleželi k ctitelům Marešovým, ctitelům člověka a učence*“.

Obsáhlejšímu rozboru Marešovy rukopisné aktivity je věnován text na stranách 236 až 248, nadepsaný *Na obranu pravosti Rukopisů*. Je součástí kapitoly *V labyrintu polemik*, kde krom jiného, je stať *Spor o Kanta* či *Proti psychologii bez duše*.

V úvodu autorka předkládá nástin významných etap rukopisného sporu. Za první etapu považuje pochybování Dobrovského. Zde nutno podotknout, že Dobrovský nenamítal ničeho proti pravosti RK a tím se tato etapa výrazně liší od těch dalších, kde se již taková komplikace nevyskytuje.

K charakteristice doby velkých bojů autorka cituje z knihy *Čas pádu Rukopisů* Dagmar Blümlové: „*symptom úsilí mladé vědecké generace o kritické zhodnocení vlastní minulosti a snaha vymanit českou vědu a literaturu z područí nacionalistické politiky*“. S odvoláním na Dalibora Dobiáše přiznáno, že svou roli tehdy sehrály i osobní zájmy. Je zde vyjmenována řada odpůrců od Hostinského po Masaryka. Z obránců nejmenován nikdo, o Bělohoubkovi a hmotném průzkumu se čtenář rovněž nedovídá.

Pak je už text zaměřen k osobě Františka Mareše. Následuje výčet několika kritických výroků z doby pozdější (1918–1938).

Cennou částí publikace je též devatenáct příloh. Poslední je Marešova bibliografie vzorně uspořádaná tématicky a chronologicky. V její části vyhrazené rukopisnému sporu jsou uvedeny jen Marešovy monografie, časopisecké články nikoli.

Příloha č. 12 obsahuje prohlášení, zveřejněné v Národních listech 19.6.1927, kterým část intelektuálů reagovala na Marešovu rukopisnou aktivitu. Zde podepsaní odmítají jeho publikaci *Vědecké metody realismu*, zvláště v otázce *Rukopisů* a plně se přihlašují k manifestu 45 odborníků z roku 1911, kde se deklaruje, že „*podvrženost Rukopisů a jejich sepsání Hankou a Lindou prokázána byla hojnými, neklamnými, nevyvrácenými a nevývratnými důkazy*“.

Na straně 242 autorka celkem výstižně vystihuje Marešovu motivaci v jeho rukopisné aktivitě: „*K otázce Rukopisů přivedl Mareše předně vědecký zájem, zejména zájem o vědeckou metodu a logiku, zájem o posuzování toho, jak se ve vědeckém poznání zachází s fakty ... Na faktech stavěl své důkazy o padělení Rukopisů realismus a jeho zastánce Masaryk, proto nebylo překvapivé, že byl Mareš často obviňován z toho, že pohnutkou k rozvíření boje o Rukopisy byla z jeho strany nenávisť právě proti T. G. Masarykovi. Mareš však tuto námitku popřel: ‚Nepozdvihl jsem boj za Rukopisy z nenávisťi proti prof. Masarykovi. Otázka Rukopisů není otázkou Masarykovou. A ‚nevývratné‘ vědecké důkazy jejich padělanosti nejsou dílem Masarykovým, jenž v tom spoléhal na staročeskou gramatiku ... Ale Masaryk soudil a priori, že chemické zkoušky nám otázku Rukopisů nerozhodnou a že jen gramatika nám pomůže ... Neměl jsem žádného důvodu nenávidět prof. Masaryka: nebylo mezi námi bližšího osobního vztahu, a proto není u mne ani nepřátelství.‘“*

V závěru probírané statě stojí tento text: „*Reflexe obhájců i odpůrců pravosti Rukopisů nepřestává zajímat vědeckou obec dodnes, jak dokazuje například*

rozsáhlá publikace Rukopisy královédvorský a zelenohorský a česká věda (1817–1885), vydaná Akademií věd České republiky v roce 2014. Blumlová považuje za nejserioznější vyrovnání se s fenoménem Rukopisů publikování výsledků výzkumů na konci šedesátých let 20. století v publikaci Rukopisy královédvorský a zelenohorský. Dnešní stav poznání, kde se k rukopisné kauze vyjádřili experti z paleografie, jazykovědy, literární vědy, historie a právní historie. Devadesátá léta dvacátého století byla pak spojena s činností České společnosti rukopisné a aktivitami vydavatelství Neklan, které začíná v té době vydávat ročenky Almanachu rukopisné obrany. Je možné souhlasit s tvrzením, že spor o Rukopisy i bez ohledu na výsledek podněcoval k přemýšlení a v tom je jeho smysl.“

Můžeme jen dodat, že k přemýšlení mnohých podněcuje dodnes.

Je Jan Vlasák autorem RKZ a ostatních sporných rukopisů?

ZDENKO FRANKENBERGER DANEŠ

O celý tak zvaný „rukopisný boj“ jsem se začal zajímat v padesátých letech dvacátého století a všiml jsem si zajímavé skutečnosti: Oba tábory rukopisných „válečníků“ se shodovaly v tom, že RKZ nemohou pocházet z doby, do které je kladou jejich protivníci. Odborníci z oborů jazykozpytu, dějepisu a paleografie nacházeli mladší známky v textu i v písmu než jaké odpovídají době mezi desátým a třináctým stoletím, kam by jinak tyto dokumenty spadaly svým obsahem i písmem. Naproti tomu odborníci ve vědách přírodních ukazovali, že je podle stavu současné vědy vyloučeno, že by tytéž dokumenty mohly pocházet z doby kolem roku 1800.

Na tom není nic divného a člověk vědecky myslící by očekával, že se stoupenici obou táborů sejdou na společné schůzi, aby věc projednali a období mezi oběma limity pečlivě prozkoumali.

Bohužel, taktó naivní vědec by čekal marně. Místo rozumného zkoumání se mezi oběma tábory rozpoutal „boj“, který se nevyhýbal osobním urážkám, politickým zásahům, obsazováním vlivných míst stoupenici stejného „rukopisného vyznání“, ba ani zničeným kariérám rukopisných „nepřátel“. A česká kultura nastoupila své nejohavnější a nejtrapnější období.

Mne na celé věci zaujalo právě to, v čem se oba tábory shodovaly: **Český jazyk nebyl na takové úrovni ani před dobou husitskou, ani v době národního obrození, aby v něm mohly vzniknout básně RKZ.**

Ano. Až do konce čtrnáctého století vládla latina. Spisovná čeština se dostává z latinské nadvlády až generací Štítného a Husa. Dosahuje svého vrcholu Janem Blahoslavem a Biblí Králickou. Končí Komenským. Pak už jsou jenom Koniášové. Soustředil jsem se tedy na období česko-bratrské a na český humanismus.

Druhý pramen mi poskytly podivné události související s nálezy rukopisů: Ten nešťastný Kovář našel RZ v „hausarchivu“ Zelené Hory; nález tajil a snažil se zakrýt svoji stopu. Malíř František Horčíčka restauroval v té době galerii zámku Zelená Hora. Tentýž Horčíčka svěřil své „tajemství“ pateru Boubelovi v tom smyslu, že RZ pochází ze Zelené Hory: co na tom bylo „tajného“? Jakého druhu jsou věci, které se snažíme utajit? Nemravné? Nezákonné? Své vlastní chyby a nedostatky? Nebo snad chystaná překvapení?

Pokud vím, na nálezu RZ nebylo a není nic, za co by se měl Horčička stydět, nebo čím by chtěl po desetiletí někoho překvapit. Zbývá tedy, že skrýval něco, co souviselo s RZ a co se veřejnost neměla dozvědět. Byl snad tajným autorem RZ? – Nikoli: přírodovědci vyloučili tak mladý věk rukopisů. Zbývá tedy dosti pravděpodobné vysvětlení: Horčička a Kovář ukradli RZ v době, kdy byli oba na Zelené Hoře. Oba se obávali o bezpečí RZ a oba se podíleli na svaté krádeži vzácné památky. Kovář za svoji vlasteneckou krádež zaplatil svojí existencí. Bylo by divu, že se Horčička bál prozradit svoji účast?

A co když těch rukopisů v tom hausarchivu bylo víc? Hočička sám se zmiňuje a „*delším rukopisu o templeářích*“, o kterém jinak nevíme nic, a který asi padl za obětí hněvu páně Coloreda i s ostatními kulturními památkami v ohni na zelenohorském dvoře. Co když v tom hausarchivu byl také RK a ostatní sporné pergameny? Dejme tomu, že je Horčička „osvobodil“ a přinesl domů: Zachránil jedinečnou kulturní památku. Děkujeme mu. Ale co dál? Jak s nimi seznámí vlasteneckou českou veřejnost, aniž by riskoval své obvinění z krádeže?

Kdybych byl v jeho situaci, prozradil bych svůj hřích jenom svým dobrým přátelům a požádal je o pomoc asi takto: „*Koukej, Vašku, ty tam v tom vašem kraji máš toho známého faráře. Co když se jeden z těch rukopisů jakoby našel u něj v té jeho sbírce starožitností?*“ A Vašek by odpověděl: „*Skvělý nápad, Františku. Stejně se už delší dobu chystám podívat se tam k těm Sklenčkům. Tak až si to všechno přečteme, tak tam dojedu a jakoby ty pergameny najdu mezi tím harampádím.*“

Tak jsem se soustředil na Zelenou Horu. A ejhle! On se na té Zelené Hoře roku 1513 narodil ten básník David Vlasák, později Crinitus, kterému císař pán dal šlechtický titul z Hlavačova. Že by se byl tento humanista bavil tím, že psal básně ve staročeštině a starým písmem? Inu, jeho otec tam byl písařem, měl jistě přístup k různým starým listinám, tak ten jeho kluk mohl mít příležitost seznámit se se vzory, kterých pak použil pro svoji kratochvíli.

Ale jsou tu dva problémy: předně ten Crinitus psal hlavně latinsky. A zadruhé: proč by se literární pokusy toho kluka dostaly do zámeckého archivu? Vždyť on se po studiích stal písařem v Rakovníku, se Zelenou Horou už asi neměl moc společného.

Hm: Ale co když to své básnické nadání podědil po svém otci? Byl to prý člověk tuze vzdělaný, vlastnil bohatou knihovnu a byl písařem napřed u pána Lva z Rožmitálu a později u Šternberků na Zelené Hoře.

A ejhle! Současně s ním byl i v Rožmitále i v Nepomuku nebo na Zelené Hoře kronikář Václav Hájek z Libočan! Toho chudáka Hájka sice rozpitval Dobner, ale myslím, že tomu Hájkovi ublížil. Hájek zapisoval, co mu lidé řekli. V tom byly pověsti, pověry, pohádky i pomluvy. Dobner asi očekával přísežné svědectví a toho se nedočkal. Já si však dovedu živě představit, jak oba učení

pánové spolu rozebírali látku Hájkem sebranou. A mezi tím ten Jan řekl tomu Václavovi: „*Vášku, tahle pověst se mi líbí. Já ji zkusím přebásnit a napsat tak, jako by ji psal současník událostí té pověsti. Máš něco proti tomu?*“ A Václav odpověděl: „*Naopak, Honzo! Budu hrozně rád.*“

Pan Jan Vlasák báseň složil, zapsal písmem, jaké znal ze starých listin, přitom se v jazyku i krasopise zdokonaloval, takže pozdější básně jsou lepší než ty první pokusy. Pak své dílo strčil do zásuvky, kde je po jeho smrti našli lidé mezi ostatními spisy, zápisy a poznámkami. A uložili je do toho hausarchivu, aby to někdo roztrídil, až na to zbude čas ...

Potud mé dohady. Kdybych byl učencem z poloviny devatenáctého století, uveřejnil bych je jakožto „naprostý a nevyvratný důkaz páně Vlasákova autorství“. Jelikož jsem však pouhým rukopisným amatérem, navíc odchovaným neúprosnými požadavky matematiky na slovo „důkaz“, předkládám svoji domněnku s prosbou, aby ti, kdo ji ihned nezavrhnou, se nad věcí zamyslili. Pokud to bude v mé moci, nabízím jim svoji pomoc a všechn materiál nahromaděný za posledních šest desetiletí.

Rukopisy v Ottově a Riegrově naučných slovnících

† RADOMIL ŠOLC

V roce 2018 si čeští literární historikové po právu vzpomněli neuvěřitelného stotřicátého výroční zrodu dodnes vynikajícího díla: *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopædie obecných vědomostí*, jehož Jan Otto vydal 27 dílů řádných a jeden doplňkový vycházející v letech 1888–1909 (následně v letech 1930–1933 doplněný šesti svazky *Ottova slovníku naučného nové doby*).

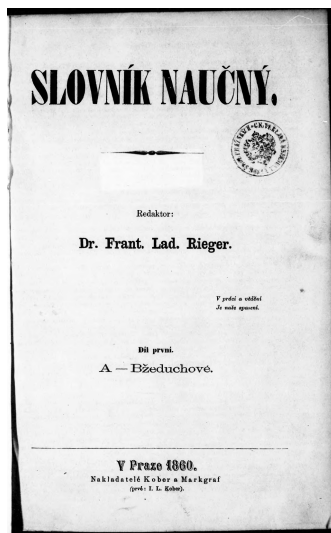
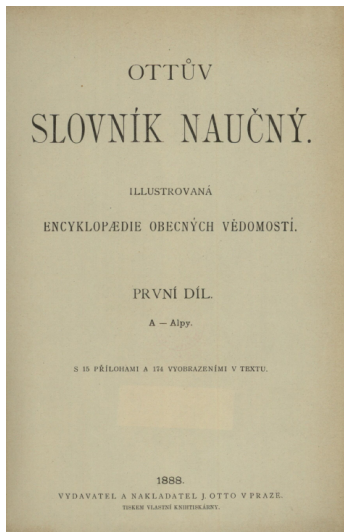
Slovník obsahuje (nepočítatelných, až) 186 000 hesel na 27 789 stránkách s 4888 ilustracemi a 479 přílohami. O jeho redakci se staralo 56 redaktorů s 1086 autory zpracovávajícími příslušná hesla. Tak bylo vytvořeno jedno s nejlepších světových encyklopedických děl, u nás dosud nepřekonané, srovnatelné snad jen s *Encyclopædia Britannica*. Slovník vydávala jedna z nejpozoruhodnějších osobností české kulturní historie, Jan Otto (narozen 8. listopadu 1841 v Příbyslavě, zesnul 29. května 1916 v Praze).

Všimněme si nyní, jak se toto dosud nepřekonatelné vededilo vypořádalo spalčivou otázkou známkou pod oblíbeným otřelým vyjádřením „záhada RKZ“, zde pod hesly *Kralodvorský rukopis* (IX. díl, str. 44, vydáno 1900) a *Zelenohorský rukopis* (XXVII. díl, str. 529, vydáno 1908). Slovníkové heslo RZ vypracoval univerzitní docent pro dějiny české literatury Josef Hanuš (1862 až 1941) a věnoval mi plných pět stránek (používá ještě zkratky LS za Libušin soud). Vybrali jsme z nich závěrečné vyhodnocení:

Po stopách Dobrovského a Šembery nalezen i tento tajemný básník-romantik a přítel Hankův v Jos. Lindovi ... Nálezem básníka LS vyplněna poslední mezera v rekonstrukci LS (a ovšem i RK), vysvětlena domnělá záhada v liter. historii naší kolem r. 1817, jež často bývala oporou posledních obránců jeho.

Slovníkovému heslu RK je věnováno stránek třináct; jeho závěr vyzněl již rozpačtěji. Čteme v něm mimo jiné:

... Flajšhans v Písemnictví českém (1897–98, str. 37n) ... charakterisuje poslední diskussi vedenou Gebauerem a Masarykem: se stanoviska chemického a paleografického neuznává závažných námitek; se stanoviska

dějepisného připouští, že RK představuje nejmladší podobu dějů popisovaných a rovněž připouští kulturně historické odpory proti jiným pramenům; se stanoviska jazykového nepopírá, že RK jest naprosto odchylný od známého dosud jazyka staročeského, že má hojně novotvarů a některé stopy nářečí moravských; v celku má za nejtěžší námitky jazykové a literární, které ukazují zvláštní shodu s památkami novými, před r. 1817 vydanými, ač to vidí možný výklad, že RK znám byl již před nalezením r. 1817. O výsledcích sporů soudí, že mnoho námitek již vyvráceno, ale že zbývá stále mnoho nevyvrácených; jest tudíž RK památkou spornou, tím spíše, že vysoká cena básnická mluví v jeho prospěch a posud neukázáno, kdo jej padělal a jak byl padělek možný. Mysleti tu na Hanku, jak plyne prý z vývodů Gebauerových, zdá se Flajšhansovi větší nehorázností, než klásti RK do století XIV.

Slavným předchůdcem Ottova slovníků byl pod šéfredaktorstvím Františka Ladislava Riegra vydávaný *Slovník naučný*, vycházející v letech 1860 až 1873. V deseti dílech o rozsahu 12 650 stran (tedy asi 45 % rozsahu slovníku Ottova) přináší zhruba 120 000 hesel od 245 spolupracovníků, mezi nimi mimo jiné nacházíme Karla Jaromíra Erbena, Václava Hanku (pod zkratkou „Ha.“), Otakara Hostinského, Jana Gebauera, Františka Palackého, Jana Evangelistu Purkyně, Pavla Josefa Šafaříka.

I v Riegrově Slovníku si všimněme, jaký byl v druhé polovině XIX. věku názor na RKZ. Ve IV. díle, vydaném roku 1865, je heslu *Kralodvorský rukopis* věnováno jedenáct stran, v jejichž závěru se můžeme dočíst:

Když výsledek posavadních sporů a studií o K-ském r-u sebereme, vychází na jevo, že každá námitka proti němu učiněná, zadavši podnět k bedlivějšímu badání o něm, jen k tomu sloužila, aby přesnost jeho dokázala a cenu i důležitost jeho v jasnější světlo postavila.

Heslo zpracoval Václav Nebeský, sekretář Českého musea v Praze.

V následujícím X. díle slovníku, vydaném roku 1873, se můžeme dočíst pod heslem *Zelenohorský rukopis* na pěti stránkách mimo jiné:

Ve společném spise tomto [t.j. Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache] Šafaříka a Palackého jsou s nejpřísnější kritikou a vědeckým důmyslem všechny stránky našeho rukopisu objasněny a proskoumány; pergamen a inkoust jeho chemicky a mikroskopicky od na slovo vzatého přírodozpytce Aug. Kordy¹⁾ vyšetřeny, obsah pak jeho co do jazyka i co do věci nejpřísnější kritice podroben a všestranně vyložen, zejména také všechny námitky Dobrovského důkladně vyvráceny ... V tom ohledu má Libušin soud právě nad míru velikou důležitost, neboť náleží mezi přední památky k objasnění právního a státního, společenského a kulturního bytí pravěku českého a také slovanského.

Heslo bylo zpracováno na základě prací Hanušových, Šemberových, Sabinových a Nebeského.

¹⁾ Šolc R.: Jedno a tři čtvrtě století od prvního zkoumání stáří Rukopisu zelenohorského. *Zprávy České společnosti rukopisné*, řada VIII, číslo 1 (3. března 2015), s. 16–18.

Recenze

Václav Hanka a obrozenecké nadšení. Uspořádal Viktor Viktora. 1. vydání. Praha, Historický ústav AV ČR; Plzeň, Katedra českého jazyka a literatury PF ZČU; Plzeň, Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje; Radnice, Spolek divadelních ochotníků v Radnicích, 2017. 108 stran. ISBN 978-80-86944-66-1.

Sborník obsahuje příspěvky deseti odborníků přednesené na konferenci, o níž ve sborníku není psáno, ale lze se o ní dočíst na webových stránkách Radnického muzea (<http://www.muzeumradnice.cz/cs/infocentrum/kulturni-a-sportovni-akce/>). Dle tamních údajů se konference konala 29.–30. září 2016 v rámci mezioborového literárního sympozia v Radnicích na téma Václav Hanka a obrozenecké mystifikace. Na webových stránkách muzea je též oznámení, že prezentace sborníku z hankovské vědecké konference se konala ve čtvrtek 29. března 2018 v restauraci La Boema v Radnicích.

Obsah sborníku tvoří tyto stati: Viktor Viktora: *Předmluva, Václav Hanka a obrozenecké nadšení* (s. 5–6); Milan Hlavačka: *Hankův proces* (s. 11–20); Viktor Viktora: *Prostor v Rukopise královédvorském a zelenohorském* (s. 21–26); Josef Peřina: *K jedné textologické otázce Rukopisu královédvorského* (s. 27–35); Otakar Brázda: *František Mareš – profesor fyziologie a obhájce Rukopisů* (s. 37–51); Bohuslav Hoffann: *Literární mystifikace obrozenecké a cimrmanovské aneb od RKZ k Českému nebi* (s. 67–61); Markéta Maturová: *Několik poznámek k Hankovým pravopisným úpravám* (s. 63–66); Květa Měšťanová: *Užití návrhů pravopisných změn v Hankových Písniích* (s. 67–74); David Franta: *Václav Hanka jako zastánce aoristu a imperfekta* (s. 75–81); Zbyněk Holub a Helena Chýlová: *K Hankově sbírce dávných latinsko-českých slovníků* (s. 83–92).

Jak z výčtu příspěvků patrně, zaměření je dosti různorodé, jen spojovacím článkem je osobnost Václava Hanky. Rozdílné je také nazírání jednotlivých autorů na vyřešenost rukopisného problému.

Pozoruhodný je úvod k článku *Hankův proces* od prof. Hlavačky: „*O Rukopisu královédvorském a zelenohorském byly od jejich objevu v druhé dekádě 19. století popsány stohy papíru a vydány stovky monografií a odborných statí. Dnes je víceméně české odborné veřejnosti vše jasné a málokoho otázka pravosti rukopisů ještě vzrušuje. Česká společnost je v této záležitosti vlastně už jen nezajímavým pozorovatelem své vlastní minulosti, což ji opravňuje k tomu, aby Rukopisy znovu vydávala a nezaujatě četla jako krásnou literaturu z počátku*

19. století. Než se do takového vyrovnaného stavu k vlastní (podvržené) minulosti dostala, muselo uplynout od objevů inkriminovaných Rukopisů skoro dvě stě let.“ K čemuž ještě patří poznámka pod čarou „U příležitosti stopadesátého výročí objevu Rukopisů učinila česká věda za jejich starobylostí konečnou tečku vydáním dvoudílného sborníku Rukopisy královédvorský a zelenohorský, jehož redaktorem byl v roce 1969 Mojmir Otruba. Viz Rukopisy královédvorský a zelenohorský: dnešní stav poznání. Redaktor Mojmir Otruba. Praha: Academia, 1969. Sborník Národního muzea, řada C Literární historie, sv. XIII/XIV 1968–1969.“

O tom, že české odborné veřejnosti není vše tak jasné, jak míní prof. Hlavačka, svědčí i vyjádření prof. Viktory, jenž ve svém příspěvku na str. 22 uvádí: *„Na hankovské konferenci v září 2011 (materiály z ní nebyly vydány) vzbudil pozornost názor Lubomíra Sršně, že Rukopis královédvorský by mohl být opisem staršího středověkého rukopisu pořízeného z doby renesance či baroka. Zatím se tedy nevyřešila otázka autorství Rukopisů a zásadní závěr, zda jde jednoznačně o obrozenecký podvrh, zůstává neuzavřen.“*

Méně jasné stanovisko k Rukopisům přináší stať doc. Peřiny, jenž připomenul článek prof. Karla Krejčího z roku 1974 *Některé nedořešené otázky kolem RKZ*.

Stanovisko rukopisné obrany z doby po vydání sborníku *RKZ – dnešní stav poznání*, který je prof. Hlavačkou prohlašován za konečnou tečku v rukopisném sporu, ve sborníku zastoupeno není. V soupisu literatury a pramenů je sice uveden Nesměrákův článek *Historie a perspektivy hmotného průzkumu Rukopisů královédvorského a zelenohorského* uveřejněný v *Chemických litech* v roce 2013, ale Endersovy studie, které by k Hankovým aktivitám měly hodně co říci, jsou pomínuty.

Jak smýšlel o Václavu Hankovi profesor František Mareš, poučil účastníky konference MUDr. Brázda. Jeho dvacetistránková stať (s. 37–51), nejobsáhlejší z celého sborníku, ovšem sahá dál a informuje o Marešovi samotném a též připomíná většinu významných událostí rukopisného sporu až po dnešek.

K očištění Mareše od nespravedlivých nařčení a pomluv přispěl i prof. Viktora v závěru svého úvodu ke sborníku (s. 6): *„Zkresleně byla dosud představována osobnost Františka Mareše, profesora fyziologie Lékařské fakulty Karlovy univerzity a čelné osobnosti obhájců Rukopisů v meziválečném období. V žádném případě nešlo o sympatizanta s nacistickou ideologií. Jeho názory vycházely z přísně exaktních stanovisek, jež zastával ve svém oboru a jež považoval za rozhodující v úvahách o pravosti Rukopisů.“*

Je třeba litovat, že sborník vyšel v omezeném nákladu 150 kusů a tak myšlenky v něm obsažené se nedostanou snadno a rychle k zájemcům o historii.

JIRÍ URBAN

Členské zprávy

Za Rado Šolcem

V polovině dubna tohoto roku zakončil ve věku 98 roků svoji životní pouť Ing. arch. Radomil Šolc (20. srpna 1920 – 14. dubna 2019), velký ctitel Rukopisů a dlouholetý člen České společnosti rukopisné.

Jeho rukopisná aktivita spadá do raného mládí, kdy jako student reálného gymnázia Jana Nerudy na Malé Straně navštívil přednáškový cyklus k Rukopisům, konaný v březnu 1937 na Filosofické fakultě Karlovy univerzity. Silně osloven probíraným tématem, rozhodl se požádat o členství ve společnosti, která se problematikou Rukopisů zabývala a měla sídlo v Konviktské ulici, kam 5. dubna 1937 zamířil a kde obdržel členský průkaz s číslem 161.

Dva roky nato následoval synova příkladu otec Rudolf, rovněž architekt, tvůrce a majitel domu č. 21 na třídě Jugoslávských partyzánů. Radův mladší bratr Zbyněk se sice členem Rukopisné společnosti nestal, ale věci se též jistou dobu zabýval a zanechal zajímavý text, který Rado v jednom svém příspěvku do Zpráv zveřejnil.

V následujících letech tu ještě nebyla velká Radova způsobilost ke psaní a později zas nebyla příznivá doba k publikování a tak se s jeho texty k rukopisné otázce můžeme setkat až po sametové revoluci, kdy se obnovuje Česká společnost rukopisná, jejím členem se Rado Šolc opět stává a brzy zaujímá funkci ve výboru Společnosti.

Jeho aktivita pro Rukopisy ovšem nespočívala jen v kvantu přednášek pro veřejnost a zajímavých textů publikovaných v našich Zprávách. Neobyčejný prospěch našemu nově organisovanému spolku Rado prokázal organizováním osvětových zájezdů, které rovněž technicky zabezpečil. První byla výprava do muzea v Turnově, kde jsme mohli promluvit před slavným panoramatem *Pobití Sasíků* a kde též Rukopisy recitoval Rudolf Kvíz. Brzy potom následovala výprava mikrobusem na Jihozápad, tedy do kraje, kde jsou též Němčice, kam Rado často zajížděl na chaloupku. Za jediný den jsme stačili poučit návštěvou mnoha míst, které mají těsný vztah k Zelenohorskému rukopisu a osobně se sblížit.

Díky jeho osvětové činnosti se naším členem stal Milan Ogoun, jehož rodiče skrývali ve svém bytě atentátníky na Heydricha. Ogoun ve svých vzpomínkách vylíčil, jak byl k Rukopisům přiveden svým přítelem, spolužákem ze středoškolských studií.

Na našich měsíčních pracovních schůzkách byl Rado častým účastníkem. Přispíval zde cennými postřehy ze současného dění, jakož i studia literatury. Svoje vzdělání stále zdokonaloval nejen četbou, ale i docházením na odborné přednášky. Jedny z takových pořádal Klub přátel českého jazyka na Filosofické fakultě, kam Rado pravidelně docházel a nás pak informoval. V posledních pěti letech jeho účast zeslábla, na vině tu byly potíže při chůzi. To se ovšem dalo částečně kompenzovat návštěvami u něho v bytě, kam občas někteří členové výboru docházeli a mohli nahlédnout do další sféry jeho mnohostranného života. Jeho pracovní byla vždy pokryta množstvím materiálů, z kterých čerpal při spisování svých pamětí. Tyto vzácné a neobyčejně rozsáhlé dokumenty jsou zaměřeny převážně na rodinné události, čítají více než 4000 stran a byly míněny toliko pro potřeby rozsáhlého potomstva.

Pro širší kulturní obec představují cennou a trvalou památku jeho texty, které psal pro naše Zprávy. Je to okrouhle padesát článků včetně recenzí. Jejich zaměření je velice pestré. Kromě výtvarného umění, které je nejbližší jeho profesi architekta, se jeho univerzální duch dotkl historie, jazykovědy, literární historie, hudby, jakož i politiky. Vše je zdrojem cenných informací novým generacím, které je přijímají s velkým vděkem.

JIRÍ URBAN

Zpráva o XXVI. řádné valné hromadě České společnosti rukopisné

V pořadí XXVI. řádná valná hromada ČSR se uskutečnila v sobotu 13. dubna 2019 v salonku restaurace *Smíchovský radniční sklípek*, Preslova 4, Praha 5.

Jednání bylo zahájeno ve 13.00 za účasti deseti členů ČSR. Nejprve podal Výbor ČSR (doc. Dr. Karel Nesměrák, Ing. Jiří Urban a Mgr. Dana Mentzlová) zprávu o činnosti společnosti za spolkový rok 2018/2019. Následovala rozprava o nové podobě Stanov ČSR, přeložených Výborem. Poté bylo překročeno k tajnému hlasování, jehož skrutátkou byla zvolena paní Pavlína Palečková. Nová podoba stanov byla jednohlasně přijata (nově platné stanovy jsou k dispozici na webových stránkách společnosti: www.rukopisy-rkz.cz/rkz/csr/). Dalším hlasováním byla volba nového výboru ČSR již podle nových stanov společnosti. Na období 2019–2021 byl zvolen výbor ve složení:

- předseda: doc. Dr. Karel Nesměrák
- jednatel: Dr. Jitka Škodová
- členka Výboru: Mgr. Dana Mentzlová

Hlasování o výši členských příspěvků vyústilo v jednomyslné zachování současného stavu (výdělečně činní 200 Kč, studenti/důchodci: 100 Kč).

Odbornou část valné hromady zahájila diskuse o vydané publikaci *Hmotný průzkum Rukopisů královédvorského a zelenohorského* (2019). Mgr. Dana Mentzlová vystoupila s příspěvkem o rukopisné anketě z roku 1886 uspořádané časopisem *Hlas národa*. Bylo rozhodnuto, že v letošním roce uspořádá ČSR podobnou anketu a osloví kulturní činitele s dotazem a jejich postoj k RKZ, i v souvislosti s novými výsledky hmotného průzkumu RKZ. Následovala volná diskuse.

Valná hromada byla ukončena v 16.00 hodin.

KAREL NESMĚRÁK

Informace o zrušení bankovního účtu ČSR

Vzhledem k zvyšujícím se bankovním poplatkům a malé vytiženosti bankovního účtu České společnosti rukopisné Výbor ČSR rozhodl o zrušení stávajícího účtu u ČSOB.

VÝBOR ČSR

Poznámka k placení členských příspěvků

Jako každý rok po valné hromadě si dovoluujeme připomenout členům jejich povinnost uhradit členské příspěvky, které jsou již řadu let v nezměněné výši, tedy:

- výdělečně činný člen: 200 Kč
- studující, důchodci, nezaměstnaní: 100 Kč.

Členské příspěvky lze uhradit dvěma způsoby:

1. poštovní poukázkou na adresu pokladníka ČSR: Mgr. Dana Mentzlová, U Zvoničky 45, Mirošovice, 251 66 pošta Senohraby.
 2. osobně pokladníkovi ČSR na každé schůzce a akci ČSR.
- Dary a dobrovolné vyšší členské příspěvky jsou vítány.

VÝBOR ČSR

V jubilejním roce 2017 vydala Česká společnost rukopisná publikaci ***RKZ dodnes nepoznané*** autorského týmu Karel Nesměrák, Dana Mentzlová, Jiří Urban, a Jakub Žytek. Na 152 stranách hledá odpověď na otázku, jak staré jsou texty RKZ. Kromě přepisu textu obou rukopisů pojednává o jejich významu pro českou literaturu a přináší přehled nejnovějších poznatků o jazyku Rukopisů, jejich hmotné stránce, otázkách historických. Zmapována je i historie celého sporu o pravost Rukopisů.

Elektronická verze publikace je zdarma dostupná na webových stránkách České společnosti rukopisné: www.rukopisy-rkz.cz

Tištěnou verzi publikace si lze za cenu 100 Kč (včetně poštovného) objednat na e-mailu: knesmerak@centrum.cz

Česká společnost rukopisná (založena 1932)

Jugoslávských partyzánů 21, 160 00 Praha 6

e-mail: rkz@rukopisy-rkz.cz

IČO: 492 801 80

WWW stránky o RKZ:

<http://www.rukopisy-rkz.cz/>

WWW stránky ČSR:

<http://www.rukopisy-rkz.cz/csr/>

Zprávy České společnosti rukopisné

ISSN 1213-9033

Řada VIII, číslo 5, vyšlo: 10. prosince 2019.

MK ČR E 13420

Vydává Česká společnost rukopisná, Jugoslávských partyzánů 21, 160 00 Praha 6.

Email: rkz@rukopisy-rkz.cz. On-line přístupno na <http://www.rukopisy-rkz.cz/csr/>.

Vychází nepravidelně. Rediguje doc. RNDr. Karel Nesměrák, Ph.D.